

לשון קנין וקידושין באישה

הרב צדוק אליאס

פתיחה

אמרה המשנה (קידושין ב ע"א) שהאישה נקנית בשלוש דרכים - בכסף ובשטר ובביאה, ובארה הגמרא שהמשנה נקטה בלשון קנין משום שזו לשון תורה, שכן לפינן קדושי כסף בגזירה שווה, שנאמר "כי יקח איש אשה" (דברים כד, א), וכתוב "נתתי כסף השדה קח ממני" (בראשית כג יג), וקחה מקרי קנין. אמנם, בלשון חכמים הדבר נקרא קידושין, משום דאסר לה אכולי עלמא כהקדש, ובארו **תוספות** (ד"ה דאסר) שפשט הלשון "הרי את מקודשת לי" הוא 'מיוחדת לי' או 'מזומנת לי'¹, ומתוך שהיא מקודשת לו, היא נאסרת על כל העולם כמו הקדש.

ביאור לשון קנין בקידושי אישה

כתב **רש"י** (ד"ה וקונה את עצמה) שכוונת המשנה שאישה קונה את עצמה (בגט ובמיתת הבעל), שהיא קונה את עצמה להיות מותרת להינשא למי שתרצה, ולפי זה, האישה נקנית הכוונה שהיא אסורה להינשא לאחר. וכ"כ גם הר"ן. אמנם יש לשאול על כך, שלכאורה לא שייך לנקוט בלשון קנין לענין קידושי אישה, שכן גם אם קידושי אישה בכסף נלמדים מקנין שדה, מכל מקום לשון קנין שייך דווקא בשדה ובמקח, ולא באישה, שהרי גוף האישה אינו קנוי כלל לבעל, וכמו שכתבו **הרמב"ן** ו**הרשב"א** שאין ללמוד מגו"ש של "קחה" "קחה" שאישה נקנית בחזקה כמו קרקע, שהרי אין גופה קנוי לו. לפי זה, לא שייך לומר שהאישה קונה את האישה!

הרמב"ם נקט גם הוא בלשון זו (הל' אישות פ"א ה"א): "כיון שניתנה תורה נצטוו ישראל, שאם ירצה האיש לישא אישה, יקנה אותה תחילה בפני עדים, ואח"כ תהיה לו לאישה". יש לבאר איך שייך לשון קנין באישה, ואין לומר שלשון קנין

1 כלשון 'קדשתם היום ומחר' (שמות יט, י), ומתרגמיני: 'רתומנינין' (תוספות רא"ש).

בקידושי אישה, הכוונה מצד הזכויות הממוניות שיש לבעל בנכסי אשתו (כדוגמת מעשי ידיה, וכן כל מה שקנתה אשה קנה בעלה), כיון שכל אלו הם מדרבנן, והבעל זוכה בהם בנישואין ולא בקידושין.

ונראה לומר שבלשון התורה הקידושין נקראים מקח, וכמו שנאמר "כי יקח איש אשה", ומקח עניינו **יצירת זיקה ושייכות** בין החפץ לקונה, וכאילו שהחפץ נכנס לרשותו באופן רוחני ומופשט, שכן בפועל יתכן שהחפץ לא יהיה ברשותו של הקונה לאחר הקנין, למרות שהוא שייך אליו ונמצא בבעלותו. כך הדבר גם ביחס לקדושי אישה, הם יוצרים זיקה ושייכות בין האישה לבעל, למרות שעדיין היא לא נכנסה לרשותו (שוה ענין החופה והנישואין). נמצא שהמשמעות של לשון קנין בקידושין, היא שנוצרה זיקה של קשר ושייכות בין האיש לאישה.

משמעות הדבר, לדעת הרמב"ם, היא שיש לו היתר לחיות איתה חיי אישות, מה שנאסר על כל העולם, שכן לשיטת הרמב"ם (שם ה"ד) ביאת פנויה אסורה מהתורה, שנאמר "לא תהיה קדשה מבנות ישראל" (דברים כג, יח), וע"י הקידושין נוצרת זיקה ושייכות ביניהם שמתירה זאת. נמצא לשיטתו שמכוח הקידושין הוא קונה בה את הזכות לחיות עימה חיי אישות כבעל ואשתו². אמנם לדעת הראב"ד (שם) ביאת פנויה אינה אסורה מדאורייתא, ולדעתו יש לבאר שהקידושין יוצרים זיקה ביניהם שמחמתה הוא חייב להכניסה לחופה, שהרי היא מקודשת לו, וכן גם ביחס אליה נוצר חיוב להיכנס עימו לחופה, ומחמת זיקה זו שנוצרה ביניהם לענין זה, שייך כאן בקידושין לשון קנין³.

ביאור לשון קידושין באישה

כפי שהתבאר לעיל, הגמרא אמרה שהמשנה (ריש פרק שני) נקטה בלשון "האיש מקדש", משום שזו לשון חכמים, והכוונה בלשון זו שהיא אסורה לכו"ע כהקדש.

2 כאן משתלבים היטב דבריו של הרא"מ הורוויץ, שחכמים שינו את לשון קנין שבתורה ללשון קידושין, דאסר לה כמו הקדש, כדי להדגיש שגם לאחר הקידושין היא אסורה לבעלה עד שיכניסנה לחופה.

3 נראה שיש בקידושין גם זיקה ממונית, שכן אמרה המשנה (כתובות פג ע"א) שאדם יכול להסתלק מזכויות הממון שיש לו אצל אשתו, כדוגמת זכות אכילת פירות ירושה, ובארה הגמרא שם שהוא יכול להסתלק מזכויות אלו דווקא בעודה ארוסה, שכן לאחר שהוא נשא אותה הוא כבר זכה בהם, ולא מהני ליה סילוק אלא קנין גמור, וכתב הר"ן שם (ד"ה בכותב) שדווקא לאחר אירוסין מהני סילוק ולא לפני כן, כיון שלפני כן אין לו שייכות כלל בנכסיה, ולא שייך שהוא יסתלק מהם. נמצא שע"י הקידושין נוצרה זיקה לאדם בנכסי אשתו, למרות שבפועל הוא עדיין לא זכה בהם, אמנם זכויות ממון אלו הם רק מדרבנן, למעט ירושה שנחלקו עליה בגמרא האם היא מדאורייתא או מדרבנן.

יש לשאול על כך, מדוע חכמים נקטו באישה לשון הקדש, שזו רק דוגמה לדבר שאסור על כולם? **ובתוספות** (ד"ה דאסר) כתבו שיש ללשון קידושין באישה גם משמעות חיובית, שהיא מיועדת לו, וא"כ מדוע הגמרא לא כתבה זאת בעצמה, אלא נקטה את הצד השלילי שיש בלשון קידושין?

הנצי"ב בביאורו **העמק שאלה** על השאלות (שאילתא קסה אות א), כתב שקידושי אישה הם בגדר של **קדושת הגוף**, וכמו שכתבה הגמרא בנדרים (כט ע"א) שהאומר לאישה 'הרי את מקודשת לי היום ולמחר את לא אשתי', יחולו הקידושין כעת והם לא יפקעו למחרת, כיון שקידושין הם קדושת הגוף, וקדושת הגוף לא פוקעת מאליה אלא בגט או במיתת הבעל, והרי זה כמו הקדש, שאין אפשרות להחיל קדושת הגוף לזמן, בשונה מקנין רגיל שאפשר להחיל אותו לזמן.

וכתב הנצי"ב שדבר זה למדו חכמים מלשון הכתוב האישה סוטה: "ומעלה בו מעל" (במדבר ה, יב), שאישה שזינתה תחת בעלה כאילו מעלה בהקדש, שהרי היא מקודשת לו, וכאילו הוציאה את עצמה מהקדש לבעלה לחולין. כך כתב גם הנצי"ב בביאורו לתורה **העמק דבר** (שם), שמכאן למדו חכמים את לשון קידושין באישה.

נמצא שלשון קידושין שנקטו חכמים באישה, יש לו משמעות חיובית של קדושה והקדש, ולא רק משמעות שלילית שהיא אסורה לכולם כמו הקדש. ונראה להוסיף ולבאר, שיש בקידושי אישה צד של הקדש מחמת הקדושה האלוקית השורה על האיש המקדש והאישה המתקדשת, וכמו שכתב **השאלות** (שאילתא מא) שהנושא אישה כשרה משרה את השכינה עליו. לפי זה, האישה הסוטה מועלת בקדושה זו של הקב"ה, וכמו שדרשו חכמים בעצמם **במדרש תנחומא** (נשא אות ט, הובא גם ברש"י שם), על הפסוק "איש איש כי תשטה אשתו" (שם): "ללמדך שמועלת וכופרת בשנים, באיש מלחמה שלמעלן⁴ ובאישה שלמתן".

כעת מיושבת השאלה דלעיל, שדברי תוספות שלשון "הרי את מקודשת" באישה, שהכוונה שהיא מיועדת לו, נובעים מלשון הקדש שנקטו בו חכמים, שיש לה משמעות חיובית של קדושה השורה ביניהם, ומחמת זה היא מיועדת לו בלבד. הגמרא נקטה את שורש הדבר, ואילו תוספות אמרו את המשמעות הנובעת מכך.

4 על פי הפסוק "ה' איש מלחמה" (שמות טו, ג).

